

Z VĚDECKÉHO ŽIVOTA

Správa zo XVI. konferencie o histórii advokácie konanej 11. októbra 2019 v Českej Lípe

Naposledy sa o konferenciách o histórii advokácie mohli čitatelia časopisu *Právnik* niečo dozvedieť v čísle 4 z roku 2009 v správe z V. konferencie o dejinách tohto právnického povolania. Po Prahe, Kutnej Hore, Brne, Plzni, Olomouci, Kroměříži, Chýši, Bratislave, Hradci Králové, Českom Krumlove, Banskej Bystrici a Luhačoviciach tento rok zavítali účastníci konferencie do Českej Lípy. Nepochybne tak ide o pravidelné „putovné“ stretnutie záujemcov o históriu tejto noblesnej profesie, za aké ho označil aj jeho *spiritus movens* Stanislav Balík. V poradí šestnástu konferenciu o dejinách advokátskeho povolania usporiadal Výbor pre históriu advokácie Českej advokátskej komory v spolupráci s Okresným súdom v Českej Lípe. Podujatie sa uskutočnilo vo Ville Hrdlička a viedol ho jeho pravidelný moderátor S. Balík, ktorý je emeritným sudcom Ústavného súdu Českej republiky a bývalým predsedom Českej advokátskej komory. Samotné zvolenie miesta konferencie vhodne dopĺňalo jej historický charakter. Villa Hrdlička, kde sa podujatie uskutočnilo, pochádza z obdobia secesie a postavili ju v čase *fin de siècle* v roku 1898. Tento bývalý letohradok obchodníka H. I. Altschula bol skonfiškovaný ako židovský majetok v roku 1940 a ako nemecká nehnuteľnosť o päť rokov neskôr. Socialistická epocha nášho dejinného vývoja ju poznamenala ako sídlo Domu pionierov, po Nežnej revolúcii bola v období 2008–2011 podnikateľom Martinom Hrdličkom zrekonštruovaná do dnešnej podoby.

Entrée konferencie predstavovali po privítaní prítomných Stanislavom Balíkom úvodné slová senátora volebného obvodu Česká Lípa Jiřího Voseckého, predsedu Okresného súdu v Českej Lípe Milana Vencla, predsedu Českej advokátskej komory Vladimíra Jirouška, predsedu Komisie pre históriu advokácie Slovenskej advokátskej komory Petra Keremana a napokon jeho českého náprotivka – predsedu Výboru pre históriu advokácie Českej advokátskej komory Petra Poledníka.

S úvodným príspevkom Antonín Putzlacher, advokát, historik a sběratel rukopisů predstúpila pred auditórium vedúca katedry pomocných vied historických a archívneho štúdia na Filozofickej fakulte Univerzity Karlovej v Prahe Marie Bláhová, ktorá sa venovala životným osudom Tomáša Antonína slobodného pána von Putzlachera žijúceho v rokoch 1722 až 1796. Tento absolvent štúdia na Právnickej fakulte Karlo-Ferdinandovej univerzity v Prahe v svojej profesijnej praxi pracoval epizódne aj v advokátskej kancelárii Josefa Azzonihho. Majoritnú časť svojho života však spojil s prácou pre pražský magistrát, zastával však aj post syndika kancelárie svojej *alma mater* i funkciu zemského advokáta Českého kráľovstva (1764). Za svoju životnú prácu bol v roku 1793 nobilitovaný s predikátom Freiherr von Putzlacher. Viac ako v právnickej obci je pritom známy medzi historikmi predovšetkým kvôli svojej zberateľskej vášni v oblasti bohemikálnych rukopisov. Knižnica T. A. von Putzlachera bola po jeho smrti rozpredaná a získala ju šľachtická rodina Lobkowiczových. Z jeho zbierok bol významným napríklad rukopis *Českej kroniky Přibíka Pulkavy z Radenína*, viaceré exempláre sa dnes nachádzajú v moravskej krajinskej knižnici, v pražskej Národnej knižnici a vo wrocławskej univerzitnej knižnici.

O viac než storočie mladšie obdobie bolo zase predmetom prednášky lučeneckej advokátky Viktórie Hellenbart Zárobkové možnosti advokátov podľa knihy Dr. Králíka Lajosa

Advokátsky stav, vydaney Budapeštianskou advokátskou komorou v roku 1903. V autorkinom výstupe sa prejavil jej dlhodobý záujem o monografiu penzionovaného advokáta z hlavného mesta Zalitavska Lajosa Králika, ktorá bola v praxi aplikovaná ako komentované znenie uhorského zákonného článku XXXIV/1874 o advokátskom poriadku. Tento rok odznel z úst V. *Hellenbart* prehľad úpravy palmárnych príjmov advokátov Krajín svätoštefanskej koruny. Maximálne odmeny boli advokátom priznávané v rámci insolvenčných konaní i pri správe majetku, napríklad pri dohodnutí nájmu v dĺžke 1 000 rokov sa akceptovala aj odmena v sume 40 000 K. Polemizovalo sa aj s prijatím predpisu o fixnej odmene právnych zástupcov pri zastúpení v civilných veciach obdobne ako v Nemeckej ríši. Z viacerých faktografických údajov zaujalo napr. zvýšenie stavu advokátov v Budapešti zo 708 v roku 1875 na 1 268 o dvadsaťšesť rokov neskôr. V predmetnom období z celkového počtu 2 589 zapísaných advokátov až 1 321 zástupcov advokátskeho stavu svoju profesiu zanechalo, či už dobrovoľne, alebo výmazom za závažné disciplinárne previnenia (dokonca aj za žobranie). Prítomných rozosmialo i dobové tvrdenie že „*pri lenivom lude sa aj advokátovi ujde málo*“. V celom Zalitavske pritom pôsobilo v roku 1874 až 4 800 zástupcov advokátskeho stavu.

Ďalší prednášajúci z radov advokácie Lukáš Malý predstúpil pred auditórium s príspevkom *Advokacie a justice ve viktoriánské Anglii*. Najskôr sa pritom zamerl na prvé právne predpisy stredovekého Anglicka o zastúpení z Westminsterského štatútu pochádzajúceho z XIII. storočia. Zaujalo aj poukázanie autora na klasifikáciu anglických právnych zástupcov v XVI. storočí na barristerov (od roku 1895 pôsobili v *Barr council*) a solicitorov (združených od roku 1825 v *Law society*). V prednáške bolo priblížené i schválenie zákonov o súdnictve z rokov 1873–1875, prijatých na návrh Benjamina Disraeliho a Williama Gladstona, na základe ktorých boli kreované Odvolací súdny dvor, Vyšší súdny dvor a Najvyšší súdny dvor. Z právnej praxe viktoriánskeho obdobia vo Veľkej Británii L. Malý spomenul aj pôsobenie právneho zástupcu spisovateľa Oscara Wildeho, ktorým bol barrister sir Edward George Clarke žijúci v období 1841–1931.

Pedagogička Právnickej fakulty Trnavskej univerzity *Martina Gajdošová* a advokát z Košíc *Peter Kerecman* prišli so zaujímavou tematikou *Vily advokátov – nové trendy v architektúre v prvej polovici 20. storočí* so zámerom mapovať bývanie advokátov v spomenutom období. Zo siahodlhého výpočtu advokátskych obydlií možno uviesť vilu Pavla Mudroňa z Turčianskeho Svätého Martina z roku 1882, kde P. Mudroň býval s rodinou a vykonával advokáciu spolu so svojím zaťom Andrejom Halašom a ktorá sa stala národnou kultúrnou pamiatkou. Z ďalších advokátskych rodín za povšimnutie stálo bývanie Aranyossovovcov de Forbász z Košíc a Daxnerovcov de Tótzabar z Tisovca. V prednáške boli uvedení aj architekti Michal Milan Harminc ako autor vily Emila Stodolu z Liptovského Svätého Mikuláša (1902) a Bratislavy (1928), resp. Juraj Tvarožek ako autor vily Hynka Hromadu s prvým teplovzdušným kúrením na Slovensku (1936). Predstavy auditória boli naplnené aj pri zhliadnutí fotografií vil spisovateľa a viceprezidenta Slovenskej krajiny Jána Jesenského de Magna Jasen v Bánovciach nad Bebravou (1909), abovskoturniansko – šarišského župana Pavla Fábryho v Bratislave (aktuálne sídlo veľvyslanectva Ruska), alebo honorárneho konzula Švédska Emila Stodolu ml. v Bratislave. Ďalšími obrazovo prezentovanými obydliami boli bratislavská funkcionalistická vila architekta Merganca v spoluvlastníctve ministra spravodlivosti Ivana Déra a manžela spisovateľky Zuzky Zgurišky Jaroslava Dvořáka. Košický mešťanosta Pavol Novák bol uvedený vilou z roku 1928, inak sestru vyššie uvedeného Pavla Fábryho si P. Novák vzal za ženu. Nepovšimnutým nezostal ani byt Jána Roba Poničana z Bratislavy a vila z rasových dôvodov do koncentračné-

ho tábora odvečeného Emila Schlesingera. Z územia historických českých krajín nebola vynechaná známa pražská vila advokáta Winternitza postavená podľa projektu známeho architekta Adolfa Loosa.

S prednáškou na tému *Historie soudní budovy Okresního soudu v České Lípě* vystúpila absolventka Právnickej fakulty Západočeskej univerzity v Plzni *Karolína Truhlářová*, účastníci konferencie si túto budovu v prestávke mohli prehliadnúť. Budova bola postavená na základe rozhodnutia mestského zastupiteľstva Českej Lípy z roku 1891 na mieste bývalého kláštora Rádu augustiniánov, ktorého fundátorom bol generalissimus Albrecht Václav Eusebius z Valdštejna (1583–1634). Výstavbu súdnej budovy dozoroval Jozef Schreider v období 1896 až 1898, pričom cena diela bola vo výške 253 000 K. Okrem tejto budovy sa predmetom stavby stali aj vedľajšie priestory väznice. V súčasnosti je budova sídlom Okresného súdu v Českej Lípe, namiesto väznice však priestory predmetného zariadenia prevzali pobočky úradu práce a úradu pre zastupovanie štátu vo veciach majetkoprávných.

Karolína Truhlářová sa prezentovala aj príspevkom *Českolipský proces s Jakubem Arbesem*. Známý český spisovateľ a novinár Jakub Arbes (1840–1914) bol späť s miestom konferencie z dôvodu výkonu trestu odňatia slobody v rozmedzí rokov 1872 až 1873. V predmetnom období, na čo autorka vhodne poukázala, bol ako zodpovedný redaktor *Národných listov* súdený v rámci piatich trestných konaní spolu s kolegami Erbenom a Sluníčkcom. Aj keď v dvoch procesoch J. Arbesa súd oslobodil spod obžaloby, ďalšie tri preňho znamenali uloženie trestu odňatia slobody. Samotný výkon trestu u odsúdeného v českolipskej väznici z rokov 1873–1874 sa niesol v znamení aj romantických zážitkov, čo prítomní komentovali s úsmevom.

Michal Rampášek pôsobiaci ako advokát v Bratislave v prednáške *Obhajoba pred vojenskými súdmi v rokoch 1918 až 1992* načrtnol vývoj obhajoby na našom území od prijatia vojenských trestných poriadkov v Rakúsko-Uhorsku z roku 1912 (č. 131/1912 Ríš. zák. platného v Kráľovstvách a krajinách na Ríšskej rade zastúpených a zák. čl. XXXII/1912 z Krajín koruny Svätého Štefana v znení neskorších predpisov najmä zákona č. 89/1918 Zb. z. a n.). Autorom bola uvedená obhajoba do roku 1918, keď sa obhajcom pred vojenskými súdmi mohol stať iba aktívny dôstojník či aspirant justície, záložný dôstojník, resp. advokát zo zoznamu obhajcov domobrany, alebo vybraný dôstojník žandárstva príp. spoločnej c. a k. armády. Prvorepubliková právna úprava zrušila status „príslušných veliteľov“ teda obžalovacích orgánov armády ako pozostatok inkvizičného procesu. Po páde monarchie ako obhajcovia mohli vystupovať pred vojenskými súdmi aj rezervní dôstojníci, od roku 1936 však v čase ohrozenia štátu boli vytvorené osobitné zoznamy ministerstva spravodlivosti pre obhajobu vo veciach stíhania za trestný čin vojenskej zrady, resp. jej neprekazenia príp. neoznámenia. Z týchto skutkov obžalovaný mohol mať iba jedného obhajcu, ktorý nesmel mať vyššiu hodnosť než predseda senátu. Zatiaľ čo počas druhej svetovej vojny sa v Protektoráte Čechy a Morava vojenské trestné právo neaplikovalo, v Slovenskej republike bola v roku 1941 prijatá novelizácia vojenského trestného poriadku. Po oslobodení ČSR mohlo byť pojednávané bez prítomnosti obhajcu v niektorých trestných veciach pri ukladaní peňažných trestov či trestov odňatia slobody do hranice piatich rokov, pre advokátov boli zaujímavé obhajoby pred štátnym súdom. Prvý socialistický trestný poriadok č. 87/1950 Zb. pripustil obhajobu pred vojenskými súdmi iba dôstojníkom justície, alebo obhajcom z osobitného zoznamu, čo platilo až do novely nového trestného poriadku č. 141/1961 Zb. prijatej v roku 1965. Obhajoba dôstojníkom justície bola ponechaná iba z dôvodov zvlášť dôležitého záujmu obrany vlasti. Po páde socializmu bola v roku 1990

zavedená obhajoba pred vojenskými súdmi (ktoré zrušila ČR v roku 1993 a SR v roku 2009) výlučne advokátmi s tým, že v rokoch 1973–1992 existoval osobitný zoznam advokátov oprávnených oboznamovať sa so skutočnosťami predstavujúcimi štátne tajomstvo.

Další advokát *Rudolf Manik* z Košíc v štúdiu *Sovietska advokácia – náš vzor* prezentoval vývoj advokácie v krajine Sovietov. Po uvedení prvých ruských prameňov právneho zastúpenia z *Pskovskej súdnej gramoty* pokračoval prezentáciou úpravy postavenia prísažných advokátov v zmysle zákona o súdnej organizácii z roku 1864. Spomedzi advokátov a koncipientov cárskeho Ruska spomenul V. I. šľachtica Lenina, A. J. baróna Vyšinského, šéfa tajnej polície V. R. Menžiňského, predsedu Malej rady komisárov M. Kozlowského, ľudových komisárov justície I. Steinberga, P. Stučku, D. I. Kurského, veliteľa Robotnícko-roľníckej Červenej armády N. V. Krylenka či generálneho prokurátora ZSSR P. A. Krasikova. Následne sprehľadnil právne úpravy advokácie v sovietskom Rusku z rokov 1917 i 1922, zriadenie kolégií advokátov aj *juridičeskich konsultacij*. Sovietsku normotvorbu predstavovali i nariadenia z rokov 1939 a 1962, ako aj zákon o advokácii v ZSSR z roku 1979 platný v Rusku do roku 2002.

Advokacie v pražském Karlíně a na Žižkově v době první republiky bola témou advokátkeho koncipienta *Štěpána Hubičku*. Obe mestá, Karlín od roku 1903 a Žižkov od roku 1881, sa stali v roku 1922 obvody hlavného mesta Prahy. V rámci Žižkova autor uviedol otca i syna Karla a Dobroslava Líbalových, ďalej Františka Lokaya st. i ml. i Huga Richtera st. aj ml. Zatiaľ čo Hugo Richter starší bol známy ako tenorista Národného divadla pôsobiaci pod umeleckým pseudonymom Hugo Dvořák, Hugo Richter ml. zatknutý v roku 1943 gestapom a o rok neskôr vymazaný zo zoznamu advokátov, sa po komunistickom prevrate stal predsedom Štátneho súdu v Prahe a zomrel vo vysokom veku až po páde socializmu v roku 1993. V Karlíne z predmetného obdobia Prvej československej republiky Š. Hubička priblížil krátke medailóny advokátov Jozefa Neumanna, Arnošta Steinera, Karla Schönbauma a Eugena Grönbauma, ktorí prišli o život počas holocaustu z rasových dôvodov.

Vysokoškolský pedagóg Právnickej fakulty Západočeskej univerzity v Plzni *Vilém Knoll* s medailónom *Advokátní koncipient rabínom* načrtol curriculum vitae plk. in mem. JUDr. Hanuša Samuela Rezeka (1902–1948). Tento dôstojník sa narodil s priezviskom Rebenwurzle v rodine starostu miestnej židovskej obce. Ako absolvent právnických štúdií získal akademický titul doktor práv a zamestnal sa ako advokátsky koncipient v advokátskej kancelárii Jozefa Goldbergera vo Vsetíne. Stranícky organizovaný v Československej sociálnodemokratickej strane robotníckej vykonával funkcie člena mestského zastupiteľstva Vsetína aj predsedu miestnej židovskej telovýchovnej organizácie Maccabi. Zatknutý bol vzápätí po okupácii Čiech a Moravy v roku 1939, no ušiel do mandátneho územia Spoločnosti národov Palestína a stal sa príslušníkom československého zahraničného vojska ako poľný rabín v hodnosti dôstojníka duchovnej služby. Bol účastný aj obliehania francúzskeho Dunkerque, po návrate do oslobodenej ČSR si zmenil priezvisko na Rezek. Zastával post zástupcu vrchného rabína Čiech a Moravy a predsedal aj Maccabi ČSR. Zomrel v roku 1948 pri havárii lietadla v Grécku, jeho manželka v roku 1949 so synom Jehošom a dcérou Danielou emigrovala do izraelského štátu.

Životné osudy svojho predka priblížila *Marie Šrámková* v príspevku *Příběh advokáta JUDr. Otakara Kudrny*. Prítomní sa oboznámili so životnými osudmi advokáta Otakara Kudrnu, ktorý svetlo sveta uzrel v roku 1853 v rodine lekára. Vlastnú advokátsku prax vykonával v meste Netolice, no popri profesijnej praxi ho zaujala i politika, vykonával aj mandát poslanca zemského snemu. Verejnosť pozná i národopisné zbierky O. Kudrnu, ten v svojej záveti zriadil nadáciu, ktorej odkázal renesančný dom. Aktuálne v tomto dome

sídlí Múzeum JUDr. O. Kudrnu v Netoliciach, v tomto meste ako jeho starosta v roku 1940 JUDr. Kudrna zomrel.

S posledným príspevkom nazvaným *Krušný týden českolipského notáře Heinricha Giertha* vystúpil ako už tradične advokát *Stanislav Balík*. Jeho príspevok sa týkal kauzy z „domáceho“ prostredia konferencie, keďže práve v Českej Lípe v roku 1935 z neuzamknutého sejfu v notárskej kancelárii JUDr. Heinricha Giertha odcudzila jeho domáca Berta Fiedlerová 72 000 Kč a 54 stavebných losov, zahrabaných vzápätí jej synom na susednom pozemku. B. Fiedlerová bola ešte v roku 1935 odsúdená na trest odňatia slobody v dĺžke dvoch rokov nepodmienečne a jej syn na jeden rok podmienečne. V tlači pritom žurnalisti uvažovali aj o vine notára v predmetnej kauze, ktorá však bola napokon úplne vyvrátená. Po skončení druhej svetovej vojny bol však Henrich Gierth z Československa v roku 1945 odsunutý. Stanislav Balík po tomto príspevku aj konferenciu ukončil, čím sa zavŕšil jej tradičný epilóg charakterizujúci toto stretnutie záujemcov o dejiny advokácie od roku 2004.

Rudolf Manik*

* JUDr. PhDr. Rudolf Manik, PhD., MBA, MHA, advokát. E-mail: rudomanik@gmail.com.